

Ikkianneva ja
Karvian varavankila
– metsäkoeaseman
syntysijat

Tapio Koistinaho

kuva: SA-kuvaa

Alkkianneva ja Karvian varavankila – metsäkoeaseman syntysijat

Hirvinsaaren "alkuasukkaat" ennen vankilan tuloa

"Alkkian liepeiden asutus, niin kuin arvata saattaa, on köyhää ja kituvaa. Perheet ovat suuria ja asuvat lahoavissa hökkeleissä. Ne, joilla on uudemmat asumukset, eivät ole kyenneet saamaan asuttavaan kuntoon muuta kuin pirtin, jolle on ominaista puolen tupaa täyttävä avotakka.

Vankien tilapäiseksi asunnoksi tarkoitettu talo on tällä kertaa tilapäisesti tyhjänä. Asuinrakennus on hirsistä rakennettu ja ulkoa vuorattu. Toisesta kamarihuoneesta puuttuu lattia. Pirtin uunia on korjattava.

Sarkasalo tuntuu sopivimmilta parakkien paikalta suoalueeseen verrattuna keskeisen asemansa vuoksi ja senkin takia, että tie menee sen halki.

Tie on rakennettu v. 1914 metsähallituksen toimesta. Tie on johonkin aikaan ollut hevosella ajettavassa kunnossa, kerrottiinpa sitä kylmien aikana joskus ajetun autollakin, mutta nyt tie on sellaisessa kunnossa, että hevosella pääsee Karviasta päin vain Hirvisaaren talojen kohdalle."

Vankilan ensimmäinen johtaja Lauri Holopainen "tutkimusmatkastaan" 25.4.1935.

Suovankilan perustaminen

Ilmajoen varavankilan talouspäällikkö Lauri Holopainen oli saanut huhtikuussa 1935 oikeusministeriöltä tehtäväkseen selvittää, soveltuisiko Karvian ja Parkanon kuntien rajamailla sijaitseva suoalue uuden vankilan sijoituspaikaksi. Holopainen, vankilan tuleva johtaja, matkusti junalla Kurikan asemalle ja sieltä edelleen postiautolla Jalasjärven kautta Karvian Sarvikylään. Loppumatka Alkkiannevan liepeille taitui osuuskassan hoitajan Ville Isolahden hevosrattailla.

Alkkiannevan länsiosalle oli laadittu ensimmäinen kuivatussuunnitelma jo 1900-luvun ensimmäisinä vuosina. Hanketta ei tuolloin kuitenkaan toteutettu. Valtioneuvosto asetti huhtikuus-

Suoalue vankilan sijoituspaikaksi

sa 1934 vankilatyökomitean selvittämään, missä määrin ”vankityönä tuotetut valmisteet haittasivat vapaata elinkeinotoimintaa sekä tekemään tarpeelliseksi katsomansa ehdotukset tilanteen korjaamiseksi”. Komitean mietintö valmistui joulukuussa 1934, sen mukaan ”vankeja on sijoitettava erilaisiin ulkotöihin niin runsaassa määrässä kuin se vankeinhoidollisista y.m. syistä on mahdollista. Erityisen sopivana työalana suurelle osalle vankeista on pidettävä laajojen soitten y.m. viljelyskelpoisten maiden kuivatusta ja raivaamista, joko jatkuvasti vankityövoimin viljeltäväksi tai, saatettuina viljelyskuntoon ja varustettuina välttämättömillä rakennuksilla ja ehkä irtaimistollakin, asutukselle luovutettavaksi”. Komitea linjasi myös tulevia työtapoja ”Ryhdyttäessä raivaamaan suurta suoaluetta, voitaisiin noudattaa sellaista suunnitelmaa, että ensimmäinen vankisiirtola perustetaan paikalle, joka katsotaan sopivaksi suurta tilaa varten. Tästä ensimmäisestä työkeskuksesta käsin rakennetaan ja raivataan suurtilan lisäksi sen ympäristöön sopiva määrä keskikokoisia ja pieniä tiloja. Jo verraten aikaisessa vaiheessa voidaan rakentaa näidenkin rakennuksia, jotta niitä tarpeen mukaan voitaisiin käyttää hyödyksi esim. virkailijain asuntoina”.

Vankeja on sijoitettava ulkotöihin

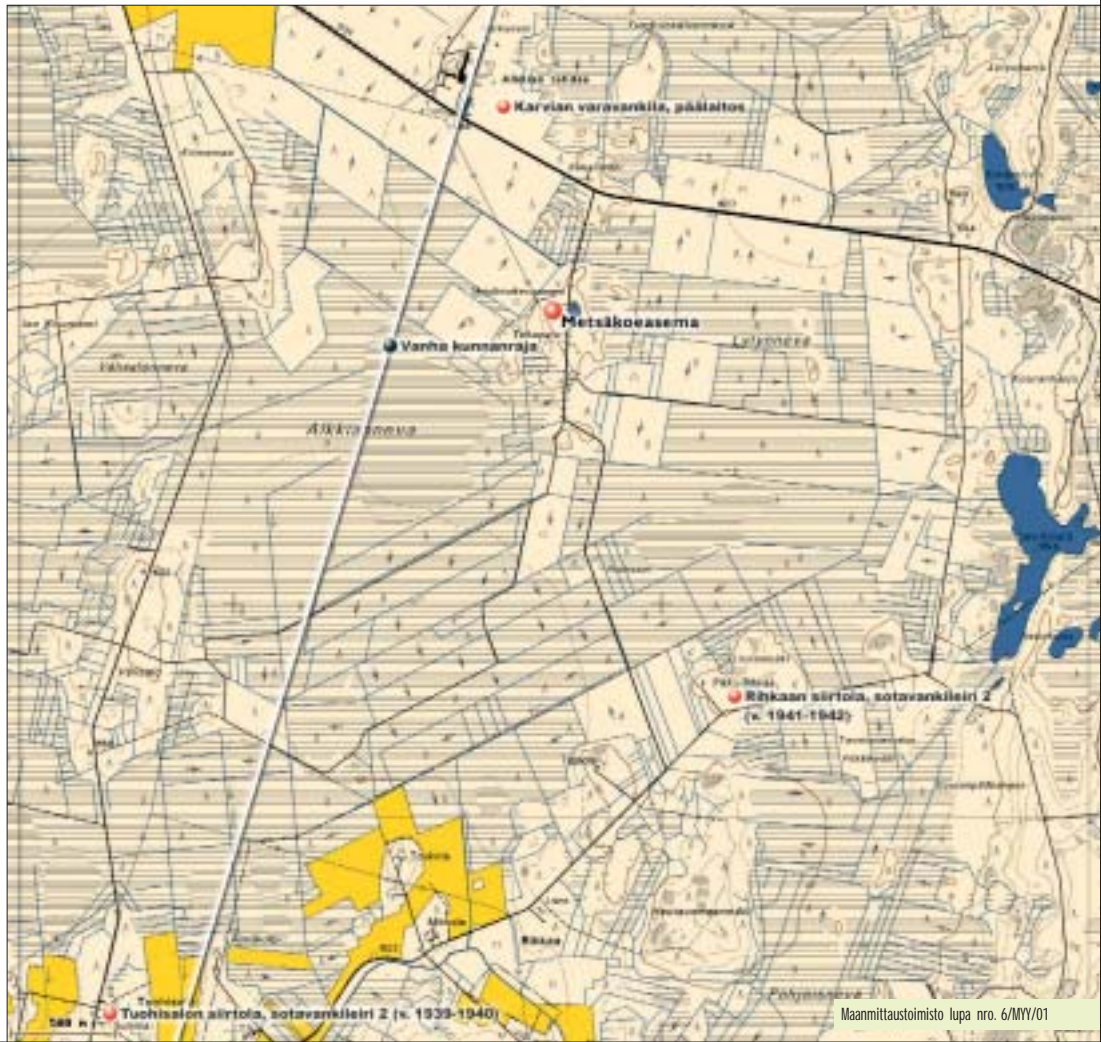
Vankiloiden sijoituspaikoiksi sopivia suoalueita kartoitettaessa Karvian ja Parkanon kuntien rajaseudulla sijaitseva noin 3000 ha:n suoalue, Alkkianneva tuli listoille mukaan varsin myöhään. Suomen Suonviljelysyhdistys teki suoalueen viljavuustutkimukset vuosina 1934 –35. Tulokset olivat asutustilatoimintaa ajatellen lohduttomat. Alue osoittautui karuksi pieniä viljavampia suokuvioita lukuun ottamatta. Alkkiannevasta oli laadultaan hyvää tai edes tyydyttävää viljelyskelpoista suota vain 160 ha, loput enintään välttävää. Tästä huolimatta Karvian varavankilan perustamisesta ei enää luovuttu. Asutushallitus laati alustavan asutussuunnitelman, joka käsitti 47 tilaa. Kuivatussuunnitelma kattoi noin 2000 ha. Presidentti P.E. Svinhufvud hyväksyi 3.5.1935 oikeusministeri Eric J. Serlachiuksen esittelystä asetuksen ”Karvian varavankila nimisen itsenäisen, väliaikaisen varavankilan perustamisesta”. Asetuksessa mainittu väliaikaisuus viittasi asutussuunnitelman toteuttamiseen viidessä vuodessa.

Sopivia suoalueita kartoitettiin

Ensimmäiset 18 vankia saapuivat

Todellisuudessa vankilan perustaminen oli ratkaistu jo ennen asetuksen antamista, sillä Holopainen teki huhtikuisella Karvian matkallaan vuokrasopimukset Hirvisaaren rakennuksista vankilan väliaikaisiksi tiloiksi. Ensimmäiset 18 vankia vartioineen saapuivat Ilmajoelta Hirvisaareen 9.5.1935. Työt aloitettiin vuokratilojen kunnostamisella vankiasunnoiksi. Vangit sananmukaisesti rakensivat piikkilanka-aidan ympärilleen. Työt jatkuivat rakentamalla kolvollista tieyhteyttä runsaan kahden kilometrin päähän suosaarekkeeseen Sarkasaloon, minne varsinainen vankila oli määrätty rakennettavaksi. Uuden vankilan pohjoisparakki oli jo 28.8.1935 siinä kunnossa, että vangit voitiin siirtää Hirvisaaren taloista Sarkasaloon. Sähkövalot ja lämpöjohdot saatiin kuntoon marraskuussa. Vuoden lopulla Sarkasalossa oli vankeja jo 230.

Vankilan ensimmäinen navettarakennus valmistui lokakuussa 1936. Ilmajoen varavankilasta siirrettiin 11 lehmää, kaksi vasikkaa ja sonnin käsittänyt karja Karviaan. Sitä täydennettiin Viikin- ja Malminkartanoiden vankeisiirtoloiden karjoista. Kotieläinten siirtämisen tavoitteena oli vankien muonittaminen, vaikka peltoja ei ollut vielä edes tuottamaan tarvittavaa määrää rehua eläimille. Pääosa karjan rehusta kuljetettiinkin 90 km:n ajomatkan takaa Ilmajoen varavankilasta. Kotoista rehua saatiin ainoastaan 2,5 ha:n alalta. Tosin tästäkin pellostä oli lohkaistu 10 aaria tupakan viljelyyn.

Pohjoinen vankiparakki viimeisteltiin vuonna 1936, jolloin lisäksi rakennettiin eteläparakki ja verstasrakennus. Varavankilan henkilökuntaa varten valmistui seuraavana vuonna lautaseinäisen seuratalo, joka käsitti juhlasalin näyttämöineen, eteishallin, ravintolan ja vahtimestarin asunnon.

Kuivatustyötä ja tienrakennusta

Vankilan työt painottuivat aluksi viemäreiden ja ojien kaivamiseen sekä teiden rakentamiseen. Kuivatus- ja rakennustyöt etenivätkin nopeasti tulevan metsäkoesemasen alueelle. Vuonna 1935 aloitettua Tuohisalon tien raivausta ja tiepohjan vahvistusta sekä sorastamista jatkettiin vuonna 1936. Työt saatiin päätökseen lokakuun 31 päivänä 1936. Samana vuonna jatkettiin myös Sarkasalosta Sarvelaan johtavaa tietä vankilan ohi Parkanon puolelle. Tuohisalon tien jatkaminen Karvian-Parkanon maantielle, oli huomattavin vuonna 1937 tehdyistä tietöistä. Tien ansiosta matka vankilasta Parkanon asemalle lyheni 16 km. Samaan aikaan rakennettiin tietä Kuivasjärven suuntaan ja tulevalle metsäkoesemalle johtavaa tietä.

Suon kuivataminen pelloksi eteni myös nopeasti. Vuoden 1936 talvikuukausina kaivettiin viemäreitä ja kesäaikana oli vuorossa sarkaojitus ja kuokkiminen. Vuonna 1936 pelloksi kuokittiin

Varavankilan karjaa ja pihattonavetta 1950-luvulla

**Viemäreiden ja ojien
kaivamista sekä
teiden rakentamista**

maata kaikkiaan 102 ha. Vuoden 1937 talvikuukausina käytettiin työvoimasta suurin osa painomaan karräykseen. Painomaata levitettiin lähes 72 hehtaarin alalle. Viemäreitä kaivettiin kautta vuoden ja suota sarkaojitettiin ja kuokittiin noin 114 hehtaaria.

Rakennushankkeet ulottuivat nopeasti varsinaisen vankila-alueen ulkopuolelle tietöiden ja kuivatuksen edistyessä. Vuonna 1937 valmistuivat Takasaloon myöhemmin metsäkoeaseman käyttöön luovutetut rakennukset. Kourajärven "kalamaja" rakennettiin 1930-luvun lopulla vankityövoimalla. Kämpä varattiin jo tuolloin henkilökunnan virkistyskäyttöön.

Sota esti vankilan lopettamisen

Talvisota yllätti Suomen, eikä sotavankien sijoittamiseen oltu varauduttu. Tästä syystä sotavankileirejä perustettiin olemassa olevien vankiloiden yhteyteen. Sotavankileiri n:o 2 sijoitettiin Karvian varavankilan alueelle, vankien rakentamiin Tuohisalon taloihin ja navetoihin. Samalla rakennettiin ns. Rihkaan siirtola nykyisestä Metlan tukikohdasta etelään. Sotavankileiriin ahdettiin enimmillään noin tuhat sotavankia, mutta talvisodan päättymisen pelasti leirit suuremmilta ravinto- ja tilaongelmilta.

Karvian varavankilan alkuperäinen tavoite, asutustilojen rakentaminen oli kuitenkin edennyt suunnitelmien mukaisesti. Niinpä vuonna 1940 annettiin määräys vankilan toiminnan lopettamiseksi. Määräystä ei kuitenkaan täytetty, sillä Suomi varautui jo uuteen sotaan. Tällä kertaa myös sotavankileirien perustamista valmisteltiin jo ennen sodan syttymistä. Jatkosota pelasti siten Karvian varavankilan lakkauttamiselta.

Sotavangit maa- ja metsätöihin

Karviassa jatkosodan aikana sotavankileiri n:o 2 toimi heinäkuusta 1941 lokakuuhun 1942. Sen johtajana toimi vankilan johtaja Armas Paasi, vaikka sotavankileiri ja vankila olivat periaatteessa omia yksikköjään. Karvan leirille sijoitettiin paitsi miehistöön kuuluneita sotavankeja, niin myös Suomen valtaamalta alueelta tuotuja siviilejä, naisia ja lapsia. Sotavangit - 500-900 henkilöä -sijoitettiin Rihkaan siirtolan parakkeihin.

Sotavankileirillä ahdasta

kuva: SA-kuva

Useimmat sotavangit määrättiin metsätöihin, joskin naisten työkohteet olivat pääosin vankileirin lähiympäristössä. Neuvostosotilaita kuljetettiin kauemmaksikin metsähallituksen ja puolustusvoimien metsätöihin. Sotavangit rakensivat mm. edelleen käytössä olevan metsäkämpän Mustajärven eteläpäähän. Suomen eteneminen itärintamalla aiheutti nytkin yllätyksen, sota-vankien lukumäärä kasvoi hallitsemattomasti ja vankien huolto ei toiminut. Vankien kuolleisuus kasvoi talvella 1942. Näin kävi Karvian leirilläkin, jossa vankikuolleisuus oli keskimääräistä korkeampi. Ankarat työolosuhteet lisäsivät nälän heikentämien vankien kuolleisuutta. Sotavankeja kuoli Karvian leirillä noin 270, kaikki miehiä. Lisäksi kymmeniä vankeja kuljetettiin sotasairaaloihin. Rihkaan parakeilta johti kärrypolku hautausmaalle, jonne kuolleet haudattiin. Kuolleiden lukumäärä vaihtelee arkistolähteestä riippuen.

Sotavankien huolto-ongelmat helpottivat, kun vankeja ryhdyttiin luovuttamaan töihin maataloilille ja teollisuudelle, samalla vankikuolleisuus laski nopeasti. Myös Karvian leirin alaisia van-

Sotavankeja ruokailemassa ja lämmittelemässä

keja sijoitettiin töihin lähiseudulle, mikä edesauttoi sotavankileirin toiminnan jatkumisen sodan loppuun saakka. Sotavankileiri n:o 2 lakkautettiin lokakuussa 1942 ja pääosa vangeista siirrettiin Köyliöön. Köyliössä oli ollut samanaikaisesti upseereita sotavankina sekä suomalaisia ns. poliittisia vankeja, joiden keskinäinen yhteydenpito haluttiin katkaista. Niinpä poliittiset vangit siirrettiin Karvian varavankilan Rihkaan siirtolaan.

Vankilan toiminta vakiintuu

Sodan päättyminen näkyi ensin taantumana Karvian varavankilan toiminnassa. Lannoitteita ei saanut, pellot rapistuivat ja juuri kuokittuja peltoja jouduttiin jättämään lepäämään. Taantuma hellitti kuitenkin nopeasti ja vuosi 1948 oli jo elpymisen aikaa. Lannoitepula helpotti ja vaikka vankilan peltoalaa ei juuri lisätty, rakennustoiminta vilkastui. Vankeja työskenteli 1940-luvun alkupuolella Suo Oy:n ja Kyrö Oy:n polttoturvetyömäiden lisäksi myös metsätyömailla sekä enintään muutaman kymmenen vangin työporukkoina erillisissä siirtoloissa mm. Kurun ja Kauhajoen metsissä.

*Sotavangit pesulla
maalaistalon pihassa*

kuva: SA-kuva

Vankilan karjan pääluku kasvoi ja mallitilaan käytiin tutustumassa hyvinkin kaukaa. Vuonna 1954 valmistuivat uusi viljan kuivaamo, viljavarasto ja pihattonavetta, jossa oli tilaa 65 lypsy-lehmälle sekä lisäksi 30 paikkaa nuorelle karjalle.

Runsaan 25 toimintavuoden aikana vankityövoimalla rakennettiin mm. 50 asuin- ja 8 karjarakennusta sekä 168 muuta rakennusta, kaivettiin viemäriä 98 km, avo-ojaa 554 km, tieojaa 83 km, perattiin puroja ja viemäreitä 108 km, raivattiin uudismaata runsaat 612 ha sekä ajettiin painomaata 572 ha:lle.

Vankilan raivaamista maista otettiin alkuperäisen suunnitelman mukaisiin asutustarkoituksiin yhteensä 175 ha maatalousmaata rakennuksineen. Vankilan viljelyksessä oli 1950-luvun alussa vielä yli 400 ha peltomaata. Ikään kuin merkinä tulevasta jätettiin lähes sata hehtaaria raivattua, viljelykseen liian karua peltoa metsittymään.

Köyliön varavankilassa 1.7.1959 sattuneessa tulipalossa kuoli 16 vankia. Samoin vangin kiljun teko Karvian varavankilassa päättyi 21.7.1959 onnettomasti. Pihattonavetta, puimala, viljan kuivaamo ja viljavarasto paloivat varomattoman tulenkäsittelyn seurauksena. Tulipalojen seurauksena puurakenteisten vankiloiden paloturvallisuus kyseenalaistettiin.

Tässä vaiheessa palautettiin myös mieliin Suomen Suonviljelysyhdistyksen 1930-luvulla tekemät viljavuustutkimukset. Asutushallitus ilmoitti, ettei vankilan pelloilla ole käyttöä elinkelpoisten tilojen muodostamisessa tai edes vanhojen tilojen lisämäina. Varavankilan kunnostaminen ja uudelleen rakentaminen olisi sekä tullut kalliiksi. Vankilaa ei myöskään enää pidetty tarpeellisenä, koska siellä olevat vangit voitiin sijoittaa muihin vankiloihin. Huhut vankilan lakkauttamisesta lisääntyivät. Vuoden 1959 puolivälissä vankilan johtajaksi tullut Matti Herna kirjoitti 11.1.1960 ”Viime aikoina on ollut liikkeellä huhuja Karvian varavankilan lakkauttamisesta. Tämä on synnyttänyt levottomuutta paikkakuntalaisissa, joiden edustajat ovat käyneet vankeinhoito-osastossakin esittämässä näkemyksensä asiassa. Ilmeisesti pidetään siis vankilaa tärkeänä paikkakunnalle”.

25 toimintavuoden aikana tapahtui

Paloturvallisuus kyseenalaistettiin

Karvian ”väliaikainen” varavankila lopetettiin asetuksella 30.12.1960. Viimeiset vangit siirrettiin 19.12.1960 Huittisten varavankilaan. Henkilökunta oli hakeutunut muualle jo kesästä alkaen ja sijoittunut töihin 16 vankilaan ympäri maata. Vankilan ydinalueella toimintaa jatkanut sosiaaliministeriön alainen erityistyölaitos tarjosi työpaikan osalle varavankilan henkilökunnasta.

Maat Metlan hallintaan

Maaliskuun 6. päivänä 1961 maatalousministeriö siirsi päätöksellään suurimman osan varavankilan maista Metsäntutkimuslaitoksen hallintaan.

Erityistyölaitos

Karvian erityistyölaitos jatkoi varavankilan toimintaa. Omantunnon syistä asevelvollisuuttaan suorittamasta kieltäytyneet henkilöt, lähinnä jehovantodistajat siirrettiin Karviaan Hangon edustalta puolustuslaitokselle kuuluneelta Hästö-Busön saarelta, missä he olivat vakaumukseensa vedoton kieltäytyneet kaikesta työstä. Sosiaaliministeriön mukaan ”Karviassa on runsaasti touthua ammattitaidottomille ja hanslankareille, ja jokaisena päivänä voi tyhempikin omin silmin nähdä suoritettuja työn tuloksia. Totaalinen sodankäynti tarvitsee todellisuudessa omantunnonarkojenkin työpanoksen. Eri miehet ne ovatkin, jotka ruumiita tekee, kuin ne, jotka niitä pesee.”

”Aseettomat” mitätöivät taitavasti toiminnan

Arkistolähteiden perusteella ”aseettomat” mitätöivät kuitenkin taitavasti erityistyölaitoksen toiminnan. He eivät tulleet laitokseen vapaaehtoisesti, kieltäytyivät työstä ja valittivat heitä koskeneista päätöksistä. Laitoksen johto tuskastui tilanteeseen jo 1960-luvun puoliväliin mennessä. Pääesikunnalle osoitetussa kirjeessä ilmoitettiin, ”ettei 25.5.65 palvelukseen kutsutuista 25 aseettomasta saapunut laitokseen määräaikaan mennessä ainutakaan. Tekoon syyllistyneet on välittömästi voimassa olevien määräysten mukaisesti etsintäkuulutettu”. Laitoksen johdon aikaa kului etsintäkuulutusten laadinnassa sekä aseettomien kuulemisteluissa ja valitusten käsittelemisessä. Aseettomat saattoivat ”ottamaan aurinkoa”.

Erityistyölaitoksen ylläpito oli paljolti henkilökunnan varassa. Vankiparakit ränsistyivät ja niiden tulevaisuutta pohdittiin myös TV-uutisissa. Erityistyölaitoksen toiminta päättyi vuonna 1969. Osa laitoksen ”jäämistöä” luovutettiin Metsäntutkimuslaitokselle. Vankila- ja asutustoiminnan sekä mallitilan aikakausi oli päättynyt.

**Toiminta päättyi
vuonna 1969**

kuva: SA-kuva

Hevoskuorman tekoa metsätyömaalla